

Hankó Ildikó

Az utolsó Árpád-házi király sírhelyén

Napjainkban viták keresztüzzébe került a budai Vár egykori karmelita kolostorának felújítása, a miniszterelnöki hivatal beköltöztetése miatt. Kevesen tudják, hogy az épület elődje még ferences kolostorként utolsó Árpád-házi uralkodónk, III. András sírhelye volt.

A karmelita kolostor épülete

A ferencesek kolostora a 13. század második felétől a Várhegy déli részén, a mai Színház utcában állt. Ez az a hely, ahol a szépen épülő és gazdagodó város fővárossá fejlődött. A kolostor élén olyan neves szónokok és írók álltak, mint a XV. században élt *Temesvári Pelbárt* és *Laskai Osvát*. Többek szerint ebben a kolostorban élt *Kálti Márk* is, vagyis itt született meg a Képes Krónika. A ferencesek 1514-et követően elhagyták a kolostort, amit a XVII. század elején átalakítottak. A templomból dzsámit, a kolostor épületéből a budai pasák rezidenciáját rendezték be fényűző módon. A budai pasa szerájának fürdőjét abból a szivattyúból alakították ki, ami eredetileg a Vár dunai vízszivattyúja volt.

Budavár felszabadítása (1686) után a kolostort a karmeliták kapták meg. Az újonnan átépített

épület jócskán eltért az eredeti ferences kolostor alaprajzától. Az új épületegyüttes az ásatások tanúsága szerint a késő középkori templom szentélyének bővítésével gyakorlatilag „*rákönyökölt*” a külső várfalra. Amikor II. József a szerzetesrendeket, így a karmelitákat is feloszlatta, a templomukat Kempelen Farkas (a sakkautomata megalkotója) tervei alapján, a Budán állomásozó katonai garnizon számára színházzá alakították át. A templom szentélyéből lett a színpad, a hajdani kriptá helyén pedig a süllyesztő. Utóbbit azért érdemes hangsúlyozni, mert naponta róják fel a kormánynak, hogy a Várszínháznak el kell hagynia mai helyét. Pedig ha jól meggondoljuk, a színpad éppen az alatta lévő templom kriptája fölött van, ahová nem akárkiket temettek.

A karmeliták templomának megvilágításáról a Duna felőli hátsó falon lévő, félköríves ablak szolgált. Ide temették 1301-ben *III. András királyt*, férfiágon az utolsó tagját az Árpád-házi dinasztíának. 1309-ben *János kalocsai érseket*, majd a már említett Laskai Osvátot és Temesvári Pelbártot. Sőt, *III. András első feleségét, Fennénát* is, aki lányuk, *Erzsébet* anyja volt. A színházi átalakítások során a kriptában talált halottakat (csontokat) válogatás nélkül a „közeli temetőben”, feltehetően a Vízivárosban hantolták el. Azóta azt a temetőt is felszámolták. Így nem tudható, hová lettek a királyi maradványok.

Hová lett *III. András* király teteme? A történet eleve hamis vágányra futott, mert a Kapisztrán téren álló Mária Magdolna-torony bejáratának bal oldalán egy 1866-ban föltett emléktábla látható, amelyen megemlékeznek arról, hogy ott koronázták meg *I. Ferenc* királyt és oda temették *III. András* Árpád-házi királyt. Ez az utóbbi közlés téves. 1301. január 14-én Budán hirtelen meghalt *III. András*, akit a helyi ferences templom szentélyébe temettek. Amikor a második világháború után az 1970-es években megkezdték a Várszínház helyreállítását, előtte kiváló szakemberek alaposan felkutatták a területet. A hajdani kolostor alatti részen a feltárásokat *Gerő Győző* régész vezette.

A valaha volt ferences templom szentélyének középső részén az ásató munkások szarkofágdarabokat találtak. A sír helyéről sok ezüst flitter és fémszál került elő, de csontvázrészeket állítólag nem találtak. Mire a szakemberek a helyszínre érkeztek, a finom fémszálak is „elkallódtak”. A király halálának okáról nem sokat tudtunk, egyesek szerint megmérgezték, mások szerint cukorbetegségben (sorvadásban) hunyt el. *III. András*sal nem halt ki az Árpád-ház, mert leánya, *Erzsébet* 1338-ban a svájci Tössben kolostorba vonult és ott hunyt el, a domonkosoknál, ahol el is temették. Így női ágon vele halt ki az Árpádok dinasztíája.

Milyen uralkodó volt *III. András*? Országában a hatalmas birtokokkal rendelkező oligarchák nagy káoszt teremtettek, amit a király igyekezett

megszüntetni. A nemesség bízott benne, az egyház is, ezért segítségével próbálták meghonosítani Magyarországon az észak-itáliai korai rendi államot. *Andrást* *Szent István* koronájával avatták be (koronázták). A koronázás után törvényben biztosította a nemesi szabadságjogok tiszteletben tartását, támogatta a nemesi vármegyét, bővíteni igyekezett a megyék hatáskörét. Nem volt hajlandó eltérni, hogy a trónkövetelő *Habsburg Albert* egy sor nyugat-magyarországi vár elfoglalásával megkurtította az ország felségterületét.

III. András király (1290-1301)

A tehetséges, keresztény, az ország területét tíz körömmel védő király halálának helyszíne inkább illik az országot kormányzó államférfiakhoz, mint bármi más. A hajdani templomok, kolostorok légköre a feltárt romok jóvoltából ma is belengi a területet. *III. András* legszebb búcsúztatóját halála után két évvel, az Ákos nembeli *István* nádor írta: „*Meghalt András, Magyarország jeles királya... az utolsó aranyágacska, amely atyai ágon Szent István királynak, a magyarok első királyának nemzetségéből, törzséből és véréből sarjadt... halálát Rachel módjára siratván meg*”.